

Antonín Bartoš / Radimír Kunc

CLAY-EVA

VOLÁ LONDÝN...

NAKLADATELSTVÍ P3K
PRAHA 2021

NA VĚČNOU PAMĚŤ TĚM,
KTEŘÍ BOJOVALI NA TŘETÍ FRONT�
ZA IDEÁLY SVOBODY A PADLI,
A TĚM, KTEŘÍ BOJOVALI, PŘEŽILI,
A NEDOČKALI SE SVOBODY

ANTONÍN BARTOŠ

PŘEDMLUVA

Dne 8. května 2020 uplynulo 75 let od konce druhé světové války v Evropě, války, která tragicky zasáhla do života lidí na celém světě. Zároveň uplynulo i 75 let od ukončení úspěšné mise paraskupiny Clay-Eva v protektorátu Čechy a Morava. Nechceme spekulovat, co k jejímu úspěchu přispělo více, zda to byla náhoda, štěstí či ještě něco jiného. Osobně jsme přesvědčeni, že „štěstí přeje připraveným“. A musíme konstatovat, že co se týče výcviku v Anglii, parašutisté byli připraveni opravdu dobře. A hlavně, po seskoku do protektorátu se jim podařilo v krátké době navázat kontakt s obětavými spolupracovníky a díky nim vybudovat rozsáhlou zpravodajskou organizaci, kde měl každý své místo a povinnosti, jež se všichni snažili beze zbytku plnit. Samozřejmě k tomu významně přispěly i osobní vlastnosti oněch tří mužů, kteří se v noci z 12. na 13. dubna 1944 snesli na padácích do katastru obce Hostišová v údolí Fryštáku. Přes veškerou opatrnost i do jejich zpravodajské sítě po několika měsících zasáhli konfidenti gestapa. To vedlo k tragickým koncům mnohých spolupracovníků. I díky osobní statečnosti zatčených, dodržujících pravidla stanovená pro případ zatčení, se Clay-Evu Němcům nepodařilo zničit, a tak mohla postupně obnovit činnost a úspěšně pracovat až do konce války.

Bohužel, po převratu v únoru 1948 si přisvojili moc komunisté a ti nastolili totalitní režim. Tomu vadily nejen úspěchy parašutistické skupiny Clay-Eva, ale i ostatních paraskupin vysazených z Anglie tehdejší československou vládou, skoro stejně jako za války Němcům. Činnost Clay i ostatních skupin byla cíleně dehonestována, parašutisté, jejich rodinní příslušníci, spolupracovníci i jejich rodiny byli, bez ohledu na politickou příslušnost, šikanováni. Řada z nich skončila na základě

vykonstruovaných obvinění ve vězení, někteří byli dokonce popraveni. Zachránili se jenom ti, jimž se včas podařilo utéct na Západ. I to byl svým způsobem krutý trest, nemoci se dlouhých 40 let vrátit do své vlasti, kterou měli tak rádi a pro niž mnohé vykonali a obětovali.

Přesto byla historie skupiny Clay-Eva jistou výjimkou, neboť se díky vydání knihy věnované jejímu příběhu hůře „vymazávala z paměti“. Dílo, zpracované publicistickou formou na základě vyprávění velitele desantu Antonína Bartoše i dochovaných primárních dokumentů, vyšlo pod názvem *Clay-Eva volá Londýn...* krátce po skončení druhé světové války (1946). O oblibě publikace svědčí především fakt, že do komunistického převratu v únoru 1948 vyšla ve třech vydáních a tajně se distribuovala ještě po 25. únoru 1948. I později, ač vyřazena ze všech knihoven, se stala velmi vyhledávanou, půjčovanou, opisovanou a především čtenou, hlavně mladými lidmi, kteří chtěli znát pravdu o nedávné minulosti svého národa. I když ji sami neprožili, cítili, že to, co se o ní tehdy psalo či říkalo ve škole, nebyla pravda. Zájem o knížku byl i mezi našimi exulanty, a proto se velitel desantu Clay na naléhání svých přátel rozhodl, že ji vydá v zahraničí jako reprint posledního domácího vydání (1977). Teprve po pádu komunistického režimu mohla publikace znovu vyjít (Melantrich, 1992). I toto vydání je již dávno rozebrané, proto jsme se rozhodli pro nové, a tentokrát již ne pro pouhý reprint.

Opravili jsme některé nepřesnosti, díky novým archivním poznatkům se změnil také pohled na roli některých spolupracovníků Clay-Eva. Nově uvádíme kapitoly o poválečných osudech rodin parašutistů. Kniha je doplněna o hlášení parašutistů po skončení mise. Nově jsou zařazeny dochované paměti spolupracovníka Clay Františka Hájka a osobní

vzpomínky tehdy nejmladší, šestnáctileté spolupracovnice skupiny Zdenky Veselé, rozené Sousedíkové, ze Vsetína (dcery „továrníka“ Sousedíka, zvaného český Edison, který byl Němci popraven). Knihu jsme dále doplnili o odborné texty historika Petra Kopečného, Jaroslava Pospíšila, Jiřího Daňka a Vítězslava Hanáka, věnované činnosti Clay.

Stále existuje mnoho lidí, a věříme, že jich je naprostá většina, pro něž slova jako vlast, svoboda, demokracie, ale i obyčejná lidská slušnost, nejsou prázdným pojmem. Díky tomu jsme mohli do knihy zařadit text jednoho z organizátorů nočních pochodů po stopách výsadku Clay, Ondřeje Machálka.

Skláníme se před všemi, kteří tehdy, bez ohledu na hrozící nebezpečí, pracovali a obětovali se ve prospěch svobodného a demokratického Československa.

Synové parašutistů Clay-Eva a jejich rodiny

Antonín Bardiš

Čestmír Fiala

Michal Štokman

PROLOG

Československo bylo první neněmecky mluvící zemí okupovanou nacisty (v roce 1939) a poslední, která byla v roce 1945 osvobozena. Nicméně zásadním momentem byla již mnichovská dohoda a odstoupení pohraničí na podzim 1938. Československá vláda a prezident Edvard Beneš se v době jejího přijetí ocitli pod obrovským tlakem agresivní nacistické politiky, spojenců trvajících na mírovém urovnání situace i za cenu velkého ustupování Německu, a veřejnosti odmítající jakékoliv ústupky. Nakonec hrozba války na více frontách (s územními požadavky přišly také Polsko a Maďarsko) přiměla exekutivu kapitulovat a s mnichovskou dohodou souhlasit. Konec okleštěné republiky přišel po pár měsících, když byla v březnu 1939 obsazena německou armádou.

Odpor vůči okupaci a vzniku protektorátu Čechy a Morava spolu s vidinou blížícího se velkého konfliktu vedly řadu Čechoslováků, především bývalých vojáků, k myšlence odejít do zahraničí a bojovat proti okupantům v armádách jiných států. Po okupaci a rozdělení země uprchlo mnoho mladých mužů přes Polsko, Maďarsko a Jugoslávii do armádních jednotek organizovaných ve Francii. Mnozí utečenci však byli Maďary zajati a vráceni nacistům.

Současně se v protektorátu z demobilizovaných vojáků a členů Sokola vytvářelo podzemní hnutí domácího odboje. Komunikaci mezi ním a londýnskou exilovou vládou měly usnadnit výsadkové zpravodajské skupiny vybavené radiotelegrafickými stanicemi, vysílané Brity na naše území. Jejich hlavním úkolem bylo shromažďování a přenos zpravodajských informací a organizace sabotáží na území protektorátu. V roce 1942 provedli parašutisté z Londýna pod krycím jménem „Anthropoid“ za podpory domácího odboje, aktivně se podílejícího na přípravě

Příslušníci 2. praporu Čs. brigády ve Walton Hallu cestou na cvičné střelby v roce 1941. Mezi nimi také budoucí členové paraskupiny Clay Antonín Bartoš (2. zleva) a Čestmír Šíkola (4. zleva). Foto archiv Historické oddělení Moravského zemského muzea.

i realizaci akce, atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Německá odvěta byla brutální. Pojila se se zničením obcí Lidice a Ležáky i s popravami několika tisíc spolupracovníků odboje, ale i obyvatel schvalujících atentát či zcela náhodných obětí. Během tohoto období byly domácí odbojové organizace téměř zdecimovány.

Parašutistické skupiny vyslané na území protektorátu po heydrichiádě byly v podstatě misemi bez návratu.* Po brutálních německých

* Českoslovenští parašutisté vyslaní londýnskou vládou v exilu byli součástí britského Special Operations Executive (SOE). Ze stovky českých a slovenských parašutistů rozdělených do 36 samostatných skupin, lišících se velikostí (1–6), válku přežila necelá polovina. Skupinové mise se lišily, od provádění likvidace prominentních nacistů (Anthropoid) až po čistou sbírku zpravodajských informací (Clay).

zásazích se domácí obyvatelstvo obávalo československým parašutistům vyslaným z Anglie pomáhat, skrývat je nebo s nimi úžeji spolupracovat. (Trestem za úkryt parašutistů byla smrt nejen pro toho, kdo jim nabídl jakoukoliv pomoc, ale pro celou rodinu.)

Situaci v protektorátu nejlépe shrnuje reakce šéfa československé vojenské zpravodajské služby, generála Františka Moravce, na otázku, kolik parašutistů po heydrichiádě v protektorátu operuje. Jeho odpověď zněla, „že jeden anebo dva tam někde pobíhají“.

Text, který vám předkládáme, je příběhem jedné z paraskupin, nazvané britskou zpravodajskou službou „Clay“, pracující s vysílačkou „Eva“ (podle Československé vojenské zpravodajské služby). Tvořili ji velitel Antonín Bartoš, šifrant Jiří (Jura) Štokman a radiotelegrafista Čestmír Šikola. Jejich posláním bylo oživit a zaktivizovat hnutí odporu na Moravě a obnovit zpravodajské spojení s Londýnem. Středoevropská poloha Moravy poskytla „Clay-Eva“ bohaté příležitosti k získávání informací o německé armádě a její činnosti.

Toto je skutečný, nedramatizovaný příběh úspěšné mise, věnované shromažďování zpravodajských informací v nepříznivém prostředí. Je to příběh strachu, zrady, odvahy, zármutku, zklamání, rozladěnosti i eventuálního nadšení z úspěchu a osvobození. Parašutistická skupina „Clay-Eva“ byla aktivní od dubna 1944 do konce války. Z Londýna obdržela přes 300 dotazů a poslala zpět přes 800 zpravodajských depeší. Parašutisté Clay byli součástí organizace, jež okruhem své působnosti překlenula celou moravskou zemi, od Polska na severu po rakouskou hranici na jihu.

Antonín Bartoš st.

CLAY-EVA VOLÁ LONDÝN...

ANTONÍN BARTOŠ / RADIMÍR KUNC

CESTA DO ANGLIE

BRNĚNSKÁ POŠTA 1939

V třídně nádražní pošty Brno 2 bylo rušno. Úředníci a zřízenci denní směny už odešli a jejich práci převzali jiní, kteří zde měli zůstat až do ranního střídání. Do monotónního rachocení razítkovacích strojů, chrlicích stovky a tisícovky dopisů, korespondenčních lístků a pohlednic, sem z nádraží zaléhal zvuk přijíždějících a odjíždějících vlaků, skřípot brzd a sykot páry. Z ulice bylo slyšet zvonění projíždějících tramvají a výstražné zvuky automobilových houkaček. Občas byl tento hlomoz přerušen zvonkovým signálem telefonního přístroje.

Venku se pomalu stmívalo. Světla nad pracovními stoly byla již rozžata a v jejich záři připravovali úředníci závěry pro vlakové pošty. Byl to nepřetržitý příliv a odliv, dnem i nocí. Práce, o které bys řekl, že nikdy neskončí. Odtud vycházely zprávy, které přinášely svým adresátům zvěsti dobré i zlé. Rozlétaly se všemi směry. Některé skončily svoji pout v samotném Brně, jiné v jeho nejbližším okolí a některé až daleko za hranicemi. Od listovních přepážek přinesli zřízenci poslední dávku doporučených a obyčejných zásilek, zapsaných v podací knize. Mezi těmi druhými bylo mnoho takových, které byly určeny jednotkám wehrmachtu. A právě jim věnovala noční směna největší pozornost.

V oddělení doporučených zásilek připravoval závěry poštovní revident Kubáček, v třídních, za sebou postavených, pracovali Pospíšil, Macháček, Bartoš, Jajtner a Brázdil. Vstoupil starý Franta Neckař s nezbytnou fajfkou v ruce. Sloužil poštovnímu eráru už hezkých pár let. Za tu dobu se zde vystřídalo mnoho mladíčků, jen on zůstal stále na svém místě.

„Tak, pane Pospíšile, cizina už je tady. Tady to máte,“ ukazoval troublem na nahromaděné svazky.

„Je to všechno, Franto?“

„No, to já nevím. Já za tím nechodím. Někde je toho víc, někde méně, jak už to bývá. Vždyť se přece člověk může zmýlit,“ pochechtával se Neckař a zvolna odcházel, aby načerpal nové klípky v ostatních třídírnicích.

Pospíšil probíral svazek za svazkem a třídil. Mnohé zásilky, u kterých neznal přesné směřování, odložil stranou.

„Ty, uvažuj,“ oslovil ho adjunkt Bartoš, který za ním přišel ze sousední třídírny. „Co se stane, když se zmýlím a vhodím vojenskou zásilku, směřovanou do Prahy, do závěru Maribor 2, Zagreb–Sušak nebo Maribor–Zagreb?“

Pospíšil vrhl na Bartoše postranní pohled. Pracovali spolu již dost dlouho, ale o takových věcech spolu dosud nehovořili. Zdálo se, jako by si najednou porozuměli. Nebylo k tomu třeba dalších slov.

„To bychom musili zkusit. Máš-li tam nějaké vojenské zásilky, odlož je stranou. Než budu dělat mariborský závěr, tak s tím přijď.“

Bylo po půlnoci, když se Bartoš znovu objevil. Nesl svazeček dopisů a mlčky je podal Pospíšilovi. Ten, aniž by se na ně podíval, je vhodil do připraveného pytle, a Neckař, který netušil, že se zde právě odehrálo něco nedovoleného, přiložil vlaječku Maribor 2, pytel zavázal a odhodil stranou k ostatním závěrům pro cizinu. Byl již nejvyšší čas. Přijímatelna žádala závěry pro rychlík Praha–Komárno. Pospíšil s Bartošem se dívali, jak zřízenci odnášeli jednotlivé pytle do přízemí. V srdcích pocitovali radost, ale přece jen je tísnily určité obavy. Zdaří se tento pokus či nezdaří? Záleželo to na tom, zda jugoslávští úředníci pochopí, že byly zásilky dány do závěru úmyslně a ne omylem.

Oba se vrátili ke své práci. Museli ještě roztřídit tuzemské závěry. Čas kvapil a vlaky nečekaly. Třídírnicemi procházel dozorčí úředník a připomínal: „Pánové, nezapomeňte mi odevzdat cizozemské noviny!“

Tuto výzvu přijímali přítomní s úsměvem. Mnozí z nich již měli ty „své“ v kapse, neboť nikdo přesně nevěděl, kolik výtisků došlo. Vždyť tyto noviny byly nejlepším zdrojem zpráv z ciziny. Páni „nahore“ to věděli, a proto je zakázali doručovat adresátům. Nemohli však zabránit tomu, aby se takovéto noviny nedostaly do rukou poštovních zaměstnanců. Však tu již také přicházel za Bartošem revident Kubáček.

„Schovals něco pro mě?“ ptal se a zapaloval si cigaretu.

„To víš, že schoval. Máš dvoje v koši na papír, americké i polské. V polských dnes mají dobrý vtíp v politické karikatuře. Je to rakev s nápisem Hitler na cestě z Polska do Německa. Doufám, že jednou tak půjdou Němci i od nás. Přál bych si jen, abych se toho ve zdraví dočkal.“

„To ještě uteče mnoho vody. Bude válka a připrav se na to, že tady to nevydržíš. Slyšel jsem, že mnoho našich lidí již tajně odešlo přes hranice do Polska. Prý jim pomáhají naši železničáři. Kdybys jednou chtěl nebo musel odejít, tak mi řekni nebo se obrať přímo na Křížáka, ten je ve spojení s četníky v Dobré u Frýdku.“

Kubáček odešel a Bartoš v duchu přemýšlel o jeho posledních slovech. Možná, že bude někdy jeho radu potřebovat. Téměř mechanicky prováděl uzávěrku pro ranní rychlík Brno–Břeclav. Venku už pomalu svítalo a blížila se doba nové směny. Konečně „padla“. Úředníci jeden za druhým vycházeli do nevlídného rána. Město se zvolna probouzelo, když Bartoš opouštěl poštovní budovu. Ulicí pochodovala četa německých vojáků. Jejich boty duněly na orosené dlažbě. Pohled na ně připomněl Bartošovi vše, čím vlast trpěla. Vyvolával v něm vzdor a nenávist a ty se vybíjely v sevřených pěstích. Zvolna kráčel ke svému bytu.

Od toho dne stále častěji Bartoš vzpomínal na rozmluvu s Kubáčkem. Manipulace s vkládáním vojenských zásilek do jugoslávských závěrů se zdařila. Poštovní zaměstnanci v třídně pokračovali v této drobné záškodnické práci i nadále. Ale odezva na sebe nedala dlouho čekat. Brzy začaly docházet brněnskému ředitelství pošt a telegrafů dotazy a žádosti, aby bylo vyšetřeno, co se s tou či onou zásilkou stalo a proč nebyla doručena adresátovi. Poněvadž všechna vyšetřování zůstávala bezvýsledná, změnila nadřazená místa způsob odesílání zásilek do ciziny. Bylo nařízeno, že všechny zásilky pro zahraničí musí být směřovány přes Berlín. Tím byly další manipulace znemožněny.

Bartošovi hrozilo prozrazení dřívější činnosti. Zbývalo jen dvojit. Buď zůstat a očekávat zatčení gestapem, nebo utéci za hranice. Po zralé úvaze, za stále svízelnější situace, se Bartoš rozhodl pro druhou možnost. V té době býval velmi často zadumán. Toho si povšiml Kubáček a přímo na něho uhodil:

„Jsem s vámi spokojen. Nyní pojdte za svými přáteli,“ a s těmi slovy vedl Bartoše do sousední místnosti, kde již Štokman se Šikolou pokuřovali anglické cigarety a popíjeli pravý indický čaj. Byl to zajímavý pohled na skupinu tří mladých mužů, kteří v trenýrkách seděli v pohodlných klubovkách a bavili se s policejním úředníkem.

„Pamatujte na jedno. Při vlastní akci, tedy při práci na nepřátelském území, se můžete zmýlit jen jednou. Jakmile se jednou dostanete k výslechu na gestapu, potom již nikdy nebudete mít příležitost, abyste se zmýlili. Jistě víte, co tím myslím.“

Toto ponaučení si velmi dobře zapamatovali. Ráno je nechal komisař všechny tři odvézt domů. Sbalili svá zavazadla, vyrovnali účty domácímu a s nárokem na dovolenou odjeli do Londýna a odtud do lázeňského místa na jižním anglickém pobřeží, do Torquay.

PŘES ALPY DOMŮ

Od této chvíle po nich zmizely všechny stopy. Po třítydenním pobytu v Torquay byla skupina Clay-Eva přemístěna do severního Skotska a zde pokračovala v praktickém výcviku. Navazovala dálková spojení s Londýnem a střídala se přitom se skupinou Carbon. Ta byla také připravena k odletu do vlasti. Všichni také absolvovali zvláštní kurz domácí výroby trhavin z běžných chemických přípravků, které byly k dostání v každé drogerii, takže jejich případný nákup nemohl vzbudit podezření.

V říjnu dostali rozkaz, aby se připravili k odjezdu. Protože protiletecká obrana nad Německem byla stále velmi silná, vedení nechtělo riskovat případné sestřelení letadla s posádkou i skupinou, jejíž výcvik si vyžádal nejen dlouhý čas, ale také velké finanční náklady. Bylo rozhodnuto, že skupiny Clay-Eva a Carbon budou přeloženy do severní Afriky a teprve odtud je letecky přepraví do protektorátu. 27. října 1943 se se svými svěřenci přišel rozloučit podplukovník Paleček, tehdejší velitel československých parašutistů. Po malém kázání o tom, jak se mají doma chovat, se zřejmým dojetím stiskl všem ruku a dlouho se pak díval za odjíždějícím autem. Později se vrátil na základnu a zaplatil zde několik liber dluhu, který tu skupiny zanechaly.

Auta odvezla obě skupiny na malé nádraží. Zde muži nastoupili do vlaku. Nemohli uvěřit, že je to naposled, co vidí z oken typickou skotskou krajinu. Vystoupili ve válečném přístavu u Glasgowu. Otevřel se jim pohled na zamlžené moře. V přístavu kotvil větší počet dopravních parníků, naložených a připravených k plavbě do severní Afriky. Členové obou skupin byli motorovou lodí dopraveni na americkou loď. Na té už bylo ubytováno devět důstojníků československé armády pod velením kapitána Luži, kteří měli v severní Africe nastoupit službu v armádě generála de Gaulla. Ve večerních hodinách opustil celý lodní konvoj skotské břehy. Vezl materiál a vojsko pro posílení armád v jižní Itálii a materiál pro parašutistické základny, odkud měl být letadly dopraven do nepřítelům okupovaných zemí. Konvoj nezamířil podél skotského pobřeží přímo k jihu, ale vyplul na širé moře a směřoval k jihozápadu. Teprve asi v polovině cesty mezi Starým a Novým světem změnil kurz k jihu, minul Kanárské ostrovy a zamířil k východu, ke Gibraltaru. Byl to manévr, který měl oklamat nepřítel, kdyby jeho letadla nebo ponorky konvoj zpozorovaly. V Gibraltaru byla krátká zastávka. Bartoš si vzpomněl na dobu před více než třemi lety, kdy tudy poprvé projížděl směrem na západ. Teď se vracel. 14. listopadu pak lodi zakotvily v alžírském přístavu.

V Alžíru očekávala obě skupiny anglická Intelligence Service a postarala se o jejich přepravu do Sidi Feruche, kde byla ozdravovna pro rekonvalescenty z vojenských lazaretů. Obě skupiny byly ubytovány v opuštěných domcích na pobřeží. Vlastní letecká základna byla právě v té době stěhována z alžírského Bonu do jižní Itálie, protože ta již byla bezpečně v rukou spojeneckých vojsk. Muži věděli, že ani z Afriky ještě nepoletí přímo domů, a proto využívali všechnen volný čas k získávání zpráv o poměrech v protektorátě od německých zajatců, ke cvičením v šifrování a dešifrování, ale také k vlastní zábavě. Oblíbenými se staly zejména výlety do Alžíru, spojené s koupáním v moři a návštěvou divadel. V malé hospůdce Normandie se scházivali s příslušníky spojeneckých vojsk, s Angličany, Američany, Francouzi i Poláky a zúčastňovali se jejich zábavy.

Ale všechno má svůj čas, a tak také pobyt skupin Clay a Carbon v Sidi Feruche skončil. Oslavili ještě příchod nového roku a téhož dne odjeli

s celou svou výstrojí a výzbrojí do Alžíru a odtud do přístavu Filipeville. Tady se nalodili na loď Ville Oran k cestě do jižní Evropy. Po plavbě Středozemním mořem, se zastávkou na Maltě, zakotvili v Tarentu a auty byli převezeni do malé vesnice u Monopoli, ležící mezi Bari a Brindisi. Zde pro ně byl vyhrazen krásný zámeček, bývalý majetek fašistického předáka a univerzitního profesora. Sídlo bylo přepychově vybaveno a mělo i bohatou knihovnu s několika tisíci vzácnými svazky. Zvláštní pozornost zasluhovalo i místní muzeum s četnými ukázkami prehistorických předmětů, pocházejících z vykopávek.

Když si tu nádhru Bartoš poprvé prohlížel, pokyvoval hlavou a pobrukoval:

„Pěkné je to, pěkné. Sakra, ti si žili. Tak si to zařídím, až se vrátím domů.“

„To se neboj, doma to budeš mít už zařízené. Tady tě ubytovala Intelligence Service jenom v zámečku, ale doma tě ubytuje gestapo hnedle v paláci, v Petschkově. Já už jsem měl možnost okusit slasti gestapáckého pohostinství po studentských demonstracích v listopadu 1939 a nijak netoužím po tom, abych se tam skutečně dostal,“ usadil Bartoše Šikola.

„Ještě mě nemají a není ani tak jisté, že mě dostanou. Konečně, nač bychom si tím teď lámali hlavu, však co nás čeká, to nás nemine. Jednomu ale můžeš věřit, kdyby mě dostali, tak budu mít vždycky dost odvahy k tomu, aby mě do Pečkárný nedostali živého.“

„Chlapi, nemalujte čerta na zeď. Vzpomeňte si na Palečka, jak nás utěšoval a prohlašoval, že všechny ještě nepověsili. Pojdte se raději projít do parku,“ zasáhl do rozhovoru Jarda Šperl ze skupiny Carbon.

V Monopoli byl skupinám přidělen anglický styčný důstojník, poručík Drake. Uměl dokonale česky, protože před válkou žil plných osmnáct let v Praze. Chodil tu do školy a navštěvoval i pražský Sokol. Jednoho dne přišel s tím, že někde v blízkosti zámku je zakopáno asi osmnáct set kilogramů trhavín. Část prý je ukryta také v zámeckém sklepe. Jura to hned šel obhlédnout. Ale dveře do sklepa byly pevné. Zavolal proto Frantu Kobzíka a společně se snažili zámek odemknout. Bohužel bez úspěchu. Nezbyvalo tedy nic jiného než dveře vylomit. To se jim společným úsilím podařilo, ale když vnikli do sklepa, našli tu pouze hromady

starého haraburdí a šest velkých demižonů starého italského vína. To bylo ovšem lepší než sebevětší množství trhavin.

Počátkem dubna přijel do Monopoli kapitán Rudolf Hrubec a přivezl zprávu, že odlet obou skupin byl stanoven na noc z neděle na pondělí velikonoční.

„Tak už žádné pití a toulání po nocích. Musíte být svěží pro operaci. Tady platí heslo ‚jak si kdo ustele, tak si také lehne‘ víc než v kterémkoliv jiném počínání. Raději si prohlédněte všechny materiál výstroje a výzbroje, a co je ještě zapotřebí, dejte do pořádku.“

Konečně tedy padlo rozhodnutí. Znali přesné datum odletu. Členové obou skupin se poctivě připravovali. Prohlíželi svůj civilní oděv, spojovací materiál, zejména obě stanice, přezkoušeli pistole a prohlédli padělané osobní průkazy. Ty byly velmi důležité. Jakmile se ocitnou na půdě vlasti, stanou se z nich podle jména a povolání noví lidé. Bartoš bude strojním zámečníkem Antonínem Richtrem, zaměstnaným u firmy Slavia v Napajedlech a příslušným do Uherského Hradiště. Ze Šikoly se stane chemik Čestmír Švec, zaměstnaný u firmy Bata a. s. ve Zlíně a tamtéž příslušný, a Štokman bude rázem zaměstnancem firmy Kunz, továrna na čerpadla v Hranicích. Jejich novou totožnost potvrzovaly občanské legitimace a pracovní knížky, vydané „protektorátními úřady“, ale v Londýně. Od pravých byly k nerozeznání.

Na velikonoční neděli, 9. dubna 1944, přijela před zámeček v Monopoli dvě auta a odvezla obě skupiny na letiště v Brindisi. V šatně se vojáci převlékli a uložili do kapes vše, co potřebovali pro nastávající úkol. Každý jednotlivý předmět měl přesně určené místo. Peníze byly zašity pod podšívku v zádech kabátu a pilulka jedu – pro nejhorší případ, kdyby už nebylo možno použít ani pistole – v pravém předním cípu kabátu. V pravé kapse kalhot měl každý automatickou pistoli, druhá byla schována v kapse letecké kombinézy. Byly to dobré a spolehlivé zbraně. Jak se později ukázalo, byla to právě pistole, která Bartošovi zachránila život.

Jakmile byli se svou ústrojí hotovi, vyšli ven, aby ještě naposled prohlédli výstroj. Ta již byla připravena k naložení do letadla. Tvořily ji dvě radiostanice s přijímacími i vysílacími přístroji, náhradní součástky, trocha prádla a jídla na cestu a pro několik prvních hodin pobytu ve vlasti, než se podaří nalézt přístřeší u některého z dobrých vlastenců.

Po návratu ze schůzky se Bartoš znovu setkal se jménem plukovníka Rakovčíka, když z Londýna došel telegram: „*K vašim depeším 21–23: Plukovníka Rakovčíka známe. Opakujte druhé jméno, je zkomoleno, opakujte každé jméno dvakrát.*“

„Tak jim, Jurko, zašifruj, že to měl být podplukovník Vítek,“ vracel Bartoš telegram Štokmanovi.

„Máš tady ještě hlášení dr. Vytrhlíka o zdravotních poměrech v protektorátě a o zásobách léčiv. Mohli bychom to dát současně.“

„Ukaž!“

Štokman mu podal hlášení. Když si je Bartoš přečetl, usedl a psal text nového telegramu:

„Lékařský posudek: Věstníky napomínají – šetřit léčivy. Jinak budou zavedeny odběrní listy. Pro ordinaci lékaře: půl litru lihu, 150 g benzínu, musí žádat předem. Chybějí oleje, sirupy – náhražky, kapky bez cukru – Pilocordin Ypeca, pergsin, všechny hormonální věci. Těžko lze sehnat calcium chloratum v ampulkách... Nejhuře zacházeno s Poláky, Rusy. Život v koncentračních táborech je znám. Odtud propouštějí domů jen zemřít.“

„Zašifruj to ještě a požádej Kučera, aby to odevzdal Filipovi k doručení Šikolovi. Může to udělat ještě dnes a Šikola to může dát do Londýna. Tak a pro dnešek končíme.“

Blížil se již večer a paní Kučerová jim brzy přinesla večeři. Ještě než ulehli, přišel si Kučera na chvíli popovídat a oznámit novinky, které slyšel v posledním hlášení londýnského rozhlasu.

GESTAPO ROZHAZUJE SVÉ SÍŤ

Po obdržení směrnic pro přípravu vojenských jednotek a skupin pro příjem zbraní nastal ve všech organizacích zvýšený pracovní ruch. Bylo nutno zajistit auta nebo povozy pro odsun, mužstvo, úkryty a pro každý případ i náhradní byty. V dalších hlášeních oznamovali velitelé okresů Bartošovi místa, kde pro ně měly být výsadky provedeny. Holešov určil prostor u Lukovečku, Valašské Meziříčí u Poličné, Hranice u Bezuchova, Vsetín na Ptáčnici, Baťov jižně od Žlutavy, Hodonín u Prušánek, Zlín u Jasenné, Kroměříž u Zdounek a Přerov severně od města u lesa

Žebračka. Tato hlášení byla doplňována zprávami o početním stavu mužstva a zprávami informativního obsahu.

Na velitelství skupiny bylo v té době tolik práce, že Bartoš se Štokmanem již ani nestačili na šifrování všech telegramů. Proto Antoš požádal Filipa, aby našel spolehlivou osobu, která by se naučila šifrovat a mohla se skupinou spolupracovat. Také Šikola byl plně zaměstnán. Byl na klíči třikrát za týden, často přes hodinu, a odesílal až dvacet depeší po sedmdesáti i osmdesáti skupinách v jedné relaci. Za září bylo odesláno celkem sto šedesát telegramů různého obsahu. Například Hranice a Přerov hlásily:

„Ve dnech prvního až čtrnáctého projely Hranicemi na Přerov transporty vlaků: dvanáct motorizované pěchoty, pět pancéřových, dvanáct protitankového dělostřelectva, jeden pěchoty a jeden vlak pěchoty směrem na Bohumín. Chcete čísla transportů podle nádražních záznamů? – Přerov hlásil: Posádky Přerov: Letecká škola s osmdesáti dvěma muži, letiště severozápadně Bochoře, přistávací plochy – tisk na speciální mapě dvůr Výmyslov, velikost dvakrát jeden a půl kilometru. V Přerově tři sta mužů pěchoty. Protiletectká obrana pasivní.“

Asi v polovině září se Bartoš od Kučery dozvěděl, že v hostýnských horách je malá partyzánská skupinka, jejímž velitelem je František Kubič, skrývající se už od roku 1940. Z Kučerova vyprávění si Bartoš udělal úsudek, že by mohl prostřednictvím této skupiny připojit ke své organizaci ostatní partyzánské jednotky v prostoru východní Moravy. Kubič již jednou v létě narazil na Šikolu, ale neznal ho. Od té doby se snažil prostřednictvím Kučery navázat s neznámým (Šikolou) spojení. Poněvadž však dosud nenadešla vhodná doba, bylo spojení stále oddalováno. Kubič se nedal jen tak lehce odbýt a pokusy o navázání spojení opakoval. Dobře vycítil, že Šikola je členem nějaké ilegální organizace, a takové lidi ve svém okruhu potřeboval. Kontaktoval v té době organizátory různých skupin, s některými se znal již čtyři roky. V první polovině září ukázal Kučerovi dopis, který dokládá, že má k dispozici tři sta kulometů. Kučera se o tom zmínil Bartošovi a ten rozhodl, že se s Kubičem sejde. Mluvil o něm také s Filipem a ten mu naznačil, že Kubič je „horká hlava“, aby dal pozor a nespálil se. Bartoš si proto nechal Kubiče prověřit, a když zjistil, že je to člověk národnostně naprosto spolehlivý, vypravil

se na sjednanou schůzku. Ta se konala v rodinném domku manželů Plucnarových, rodičů paní Kučerové. Zde Kubič přechodně bydlel.

Při setkání se oba velitelé vzájemně představili falešnými jmény a přistoupili k jednání. Bartoš Kubičovi uložil, že má zjistit a hlásit prostory působnosti jednotlivých partyzánských skupin, jména jejich velitelů a všechny události, které se přihodí v prostoru mezi hostýnskými horami a radhoštským masivem. V rozhovoru Kubič nadhodil, že má spojení s Moravskou Ostravou, kde působí jeho bratr, a že jeho prostřednictvím může získávat i zprávy z Bohumínska. Současně prohlásil, že obnovil spojení se svým bývalým spolupracovníkem, jistým řídicím učitelem, který vede ilegální politickou organizaci na Těšínsku a na různých místech celé Moravy a má patrně také styk s Prahou.

„Bylo by dobré,“ pravil, „kdyby ses s ním sešel a dal mu pokyny pro další práci. Mohl bych ti s ním sjednat schůzku na počátek října. Říkáš, že máš přímé spojení s Londýnem. Zaříd' tedy, aby londýnský rozhlas vysílal nějaké heslo, kterým by tvoje spojení bylo prověřeno. Žádám to zejména pro své ostatní spolupracovníky, neboť jinak by mi třeba nevěřili.“

Poté se dohodli na stylizaci hesla „Václav 313“. Celkem spokojen s výsledkem schůzky, se Bartoš vrátil domů. Tam ho již čekala nová práce. Štokman mu podával několik dešifrovaných telegramů.

„Máš mezi nimi také telegram, ve kterém Londýn žádá, abychom jim podali zprávu o tom, v jakém stavu jsou česká muzea, umělecké sbírky a obrazárny. Co s tím budeme dělat?“

Bartoš si výzvu přečetl. „Zatím to necháme, dokud nenajdeme vhodnou osobu, která by nám mohla takovou odbornou situační zprávu vypracovat. Možná, že Filip bude někoho mít.“

Filip jako obvykle nezklamal a typ na vhodnou osobu měl. Byla jí kustodka regionálního muzea v Bystřici pod Hostýnem, učitelka Marie Ševčíková. Byla nadšenou pracovnící v tomto oboru a měla četné styky s jinými odbornými pracovníky. Filip znal její lásku k muzejnictví a kladný poměr k umění, a proto se na ni obrátil. Ševčíková neodmítla a slíbila vypracování hlášení. O několik dní později jela do Prostějova a odtud dále do Prahy, aby požadované informace zjistila u lidí nejpovolanějších. Po svém návratu vypracovala obsáhlý elaborát a odevzdala jej

**ČLENOVÉ SKUPINY
A SPOLUPRACOVNÍCI
CLAY-EVA**

OSUDY ČLENŮ CLAY-EVA (VČETNĚ POVÁLEČNÝCH LET)

Zdeněk Jelínek, Jaroslav Pospíšil, Michael Štokman

ANTONÍN BARTOŠ

Antonín Bartoš se narodil 12. září 1910 v Lanžhotě u Břeclavi. Po maturitě na břeclavském gymnáziu nastoupil do zaměstnání jako poštovní adjunkt. V roce 1932 byl odveden a později sloužil jako vojín u 2. roty 10. hraničářského praporu v Trebišově. Od 18. června do 15. října 1933 prodělal první výcvik, v době od 15. listopadu 1933 do 24. března 1934 absolvoval s dobrým prospěchem poddůstojnickou školu. Ještě před nástupem do ní však byl k 31. srpnu 1933 superarbitrován pro srdeční vadu. Proto jako nositel klasifikačního stupně B navštěvoval v poddůstojnické škole pouze teoretické přednášky a po absolutoriu se mohl stát pouze účetním poddůstojníkem. Pravou příčinou změny jeho zdravotního stavu však byl Bartošův vyhraněný protiagrární postoj, jímž se nijak netajil. Proto ho také vojenský lékař dr. Očeretko takto klasifikoval.

Po ukončení poddůstojnické školy byl Antonín Bartoš přidělen na hospodářskou správu útvaru jako účetní poddůstojník. Svými veliteli byl charakterizován jako „veselý a společenský voják, ve službě naprosto spolehlivý“.

Po propuštění z vojenské prezenční služby se vrátil ke svému občanskému zaměstnání a nastoupil jako poštovní adjunkt v Břeclavi. Pak přišel rok 1938, který tak významně změnil osudy našeho státu. 20. září 1938 byl Bartoš povolán na vojenské cvičení; v důsledku mobilizace byl dále ponechán v činné službě, z té byl propuštěn až 8. října. Do Břeclavi, která byla po mnichovské dohodě součástí Němci zabraného pohraničí, se už vrátit nemohl, a proto si našel nové zaměstnání na nádražní poště v Brně.

BYSTRICE POD HOSTÝNEM

Toto úhledné městečko na úpatí Hostýnských vrchů, přestože leží v ryze českém kraji, bylo baštou německé rozpínavosti a sídlem travičů všeho českého. Ve zdejší továrně firmy Thonet-Mundus zůstalo ještě z doby rakouské monarchie několik německých úředníků. Ti se sice v roce 1918 loajálně hlásili k českému národu, ale ve skutečnosti jen vyčkávali na vhodný okamžik, kdy budou moci zasadit českému lidu ránu do zad. Ten nadešel na sklonku osudového roku 1938 a dospěl svého vrcholu 15. března 1939. V tento den vystoupili bystřičtí Němci znovu do popředí a počali své zhoubné dílo za pomoci některých českých zaprodanců. Neštíteli se žádné podlosti. Denuncovali české obyvatelstvo a sociálně slabé jedince se snažili zatáhnout do svého tábora. Bylo však jen docela málo těch, kteří jejich svodům podlehli. Mezi českým lidem se začal projevovat odpor ke všemu okupantskému.

Do čela organizované akce vzdoru se postavil úředník městské spořitelny a starosta místní tělocvičné jednoty Sokol František Ermis. Soustředil kolem sebe kádr nadšených vlastenců. Byli to odborný učitel a náčelník Sokola Josef Novák, nájemce turistické chaty na Tesáku v Hostýnských horách František Kubič, nájemce hotelu na Říčce Antonín Srkala, úředník firmy Impregna Oldřich Dolák a policejní strážník Vojtěch Zicháček.

Tato skupina navázala spojení s podobnou v Přerově a organizovala odchod českých mužů do zahraničí. Z bystřických občanů byli touto cestou dopraveni přes slovenské hranice Vojtěch Bubílek, Jaroslav Tomčík, Karel Podroužek, Felix Zbořil, Vladimír Plůdek, František Simerský, Evžen Halamásek a Miroslav Bilavčík, z Přerova Rudolf Lukašík a značný počet osob neznámých jmen, „odevzdaných k dopravě“ přerovskou skupinou. Prostřednictvím bystřické skupiny byli za hranice dopravováni také polští a francouzští váleční zajatci, kterým se podařilo uprchnout z německých koncentračních táborů. Ti většinou přenocovali na Tesáku u Kubiče, zde jim bylo poskytnuto šatstvo, prádlo, jídlo a peníze. Při převádění přes hranice pomáhal také František Skácel z Bystřice pod Hostýnem spolu se svým tchánem Golou, nájemcem turistické chaty na Javorníkách. Mnozí uprchlíci byli odevzdáváni k dopravě za hranice

Josefu Kunovi z Dolní Bečvy, Josefu Mišákovi z Bylnice, Šindárovi ze Šumic u Hodonína nebo Jindřichu Šiškoví z Hodonína. Od 15. května 1941 do 1. října téhož roku bydleli u manželů Kubičových dva angličtí letečtí důstojníci. Odtud byli prostřednictvím bystřické a přerovské organizace dopraveni do Prahy, tam jim byly vystaveny švédské pasy, se kterými vycestovali do Švédska a odtud do Anglie.

Mezi ilegálními pracovníky se však našel zrádce, který gestapo přivedl na stopu přerovské organizace. Nastalo velké zatýkání. Mezi zatčenými byl ředitel Východomoravských elektráren Jan Polách, disponent Moravské banky Bohumil Zedníček a poštovní úředníci Rudolf Smutek a Oldřich Pour, vesměs z Přerova. Všichni byli popraveni. Jan Skopal, obchodník v Brodce u Přerova, před zatčením 28. října 1941 uprchl k Antonínu Vašákovi do Šišmy a odtud pak k Františku Ermisovi do Bystřice. Ten ho ukryl u manželů Zicháčkových. Zůstal u nich od 29. října 1941 do 20. května 1943, tedy téměř plných 31 měsíců. Potom odešel do Vnorov a za pomoci Josefa Kudeříka se dostal přes hranice na Slovensko. Také hoteliér František Kubič musel zmizet. Několik prvních dnů se ukrýval u manželů Ermisových a učitelky Bernardy Chytilové a poté na různých místech v Praze, ve Frýdku i jinde. 15. prosince 1941 se vrátil do Bystřice pod Hostýnem, zde se s ním při služební pochůzce setkal Vojtěch Zicháček, tenkrát ještě městský strážník. Nabídl Kubičovi úkryt ve svém domě. Ten přijal a bydlel u Zicháčka až do 5. května 1942, pak odešel do hostýnských hor. Jeho místo u Zicháčka však nezůstalo neobydlené, neboť ještě téhož dne přišel nový „podnájemník“ – František Rendl, úředník vlakové pošty z Prahy, který pracoval jako spojka mezi Přerovem a Prahou. Aby Skopalovi a Rendlovi nebylo u Zicháčků smutno, přibyl k nim 12. prosince 1942 ještě František Ermis. Zde je nutné vyzvednout opravdové vlastenecké citění manželů Zicháčkových, kteří v době největšího národního útisku a perzekuce, v době, kdy byl po smrti Reinharda Heydricha vydán K. H. Frankem výnos, že každý, kdo by přechovával nehlášenou osobu, bude i se všemi rodinnými příslušníky zastřelen, tedy právě v této době skrývali Zicháčkoví tři české občany stíhané gestapem. Plnili víc než jen svoji vlasteneckou povinnost a činili tak ve víře ve vítězství práva a spravedlnosti. Aby byl přehled úplný, je nutno ještě uvést, že u manželů Zicháčkových bydlel od 20. srpna 1943

do 1. září 1944 také Stanislav Frkal, správce mlékárny z Bystřice pod Hostýnem.

Ermis bydlel u Zicháčků plně tři měsíce. 12. března se vrátil domů, ale jen na několik dní, neboť již 24. března se přestěhoval k manželům Procházkovým a od nich 1. dubna k příbuzným Augustinu a Marii Valáškovým v Žarošicích u Kyjova. Tam pobyl až do 17. února 1945. Po celou tu dobu byl ve styku se svou skupinou. Spojení udržovali Jan Filip, Josef Novák, Marie Ermisová a Oldřich Valášek. Den po jeho odchodu ze Žarošic byli manželé Valáškoví zatčeni a odvezeni do Brna. V Bystřici se ukrýval Ermis u učitelky Chytilové a od 6. března až do osvobození u manželů Františka a Marie Kotkových.

Poněvadž spojení s pražským ústředím bylo po zatýkání v Přerově přerušeno, ustavila se v roce 1942 v Bystřici pod Hostýnem samostatná organizace. Koncem roku měla šest členů. Byli jimi František Ermis, Josef Novák, Vojtěch Zicháček, Oldřich Dolák, Jan Filip a František Kotek. V listopadu 1942 se u Zicháčka znovu přihlásil Kubič a žádal ho o poskytnutí přístřeší. Tentokrát jeho prosbě Zicháček nemohl vyhovět, protože již ukrýval tři výše jmenované uprchlíky, Skopala, Rendla a Ermise. Proto požádal o pomoc svého kolegu Karla Kučeru a ten Kubiče ukryl u rodičů své ženy, Klementa a Anděly Plucnarových, rovněž v Bystřici pod Hostýnem. Kromě letních měsíců v letech 1943 a 1944 tu Kubič bydlel až do 27. prosince 1944.

Také manželé Filipovi přechodně poskytli úkryt některým stíhaným vlastencům. U Marie Ermisové bydlel nadporučík František Kalous z Batova, který byl krátký čas také u manželů Janotových a Kučerových. U Proházků bydlel asi čtyři měsíce Leopold Altenstein, který se nějaký čas skrýval také u sester Marie a Anastázie Pavlíkových. Tady bydlela i Marie Kučerová, když musela odejít po zákroku gestapa do ilegality. U sester Ševčíkových byl krátký čas ukryt evangelický kněz neznámého jména. Rodina Zapletalova v Mrlínku poskytla od 15. ledna 1945 přístřeší Bohuslavě Zicháčkové s dceruškou a od 3. února 1945 až do osvobození také Vojtěchu Zicháčkoví. Manželé Veverkovi z Rychlova u Bystřice pod Hostýnem skrývali od 1. ledna do 30. dubna 1945 Karla Kučeru.

Činnost bystřické skupiny se však projevovala i jinak. Podporováním a zásobováním uprchlíků, kteří se skrývali v různých úkrytech